

© С.О. Сторчак
д-р техн. наук
В.Г. Маслюченко
В.В. Дмитрик
Національна акціонерна компанія
«Нафтогаз України»

Актуальні аспекти екологічної політики в нафтогазовому комплексі (на прикладі Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»)

УДК 622.32:351.824.1](477)

Статтю присвячено аналізу екологічної ситуації та стратегічного планування галузевої політики у сфері екологічної безпеки. Запропоновано ряд механізмів економічного регулювання в природоохоронній сфері нафтогазової галузі для стимулюючого впливу на суб'єкти господарювання з метою створення передумов для формування та впровадження корпоративної відповідальності за екологічні ризики від господарської діяльності підприємств паливно-енергетичного комплексу.

Ключові слова: екологічна політика, принципи економічної політики, екологічний менеджмент.

Статья посвящена анализу экологической ситуации и стратегического планирования отраслевой политики. Предложен ряд механизмов экономического регулирования в природоохранной сфере нефтегазовой отрасли для стимулирующего влияния на субъекты хозяйствования с целью создания предпосылок для формирования и внедрения корпоративной ответственности за экологические риски от хозяйственной деятельности предприятий топливно-энергетического комплекса.

Ключевые слова: экологическая безопасность, принципы экономической политики, экологический менеджмент.

The article is about analysis of environmental situation and sectoral policy strategic planning in the area of environmental safety. It is offered mechanisms for economic regulation in environment oriented sphere of oil and gas industry to stimulate the influence upon business entities in order to establish prerequisites to shape and apply corporate responsibility for environmental risks caused by economic operations at fuel and power facilities.

Key words: environmental policies, principles of economic policy, environmental management.

Антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в Україні у кілька разів перевищує відповідні показники у розвинених країнах світу. Практично дві третини населення країни проживає на територіях, де стан атмосфери не відповідає гігієнічним нормативам. За рівнем раціонального використання водних ресурсів та якості води Україна, за даними ЮНЕСКО, серед 122 країн світу посідає 95 місце [1].

Значне техногенне навантаження на довкілля мають підприємства, зокрема паливно-енергетичного комплексу. Так, викиди енергетичної галузі становлять близько 40 % викидів усіх секторів економіки. Загальні викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами об'єктів нафтогазового комплексу сягають близько 4,7 млн т. Обсяги використання свіжої води та відведення забруднених вод підприємствами Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» становлять 7,5 млн м³.

Екологічна безпека об'єктів нафтогазового комплексу – це безпечно для довкілля функціонування будь-якого об'єкта, з одного боку, і відсутність шкідливого впливу оточуючого середовища на об'єкт, з іншого. Отже, у системі природа–тех-

нічний об'єкт–людина повинна бути збалансована взаємодія природних, технічних і соціальних систем, яка б забезпечувала оптимальні санітарно-гігієнічні, матеріально-технічні, естетичні та інші потреби людини в зоні дії виробничого об'єкта за умови збереження природно-ресурсного та екологічного потенціалу природних систем та їх здатності до саморегулювання і відновлення.

Рівень небезпеки нафтогазового об'єкта для довкілля і здоров'я людини може бути різним – від найнезначнішого відхилення від норми до критичного і навіть катастрофічного. На поточний момент на балансі підприємств Компанії нараховується 1238 потенційно небезпечних об'єктів та 848 об'єктів підвищеної небезпеки. Загальні екологічні витрати підприємств Компанії за 2014 рік становлять близько 102 млн грн та мають тенденцію до збільшення. Це витрати на охорону навколишнього середовища (капітальні інвестиції, екологічний податок та поточні витрати) та капітальний ремонт. Рівень штрафних санкцій загалом по Компанії становить близько 40 тис. грн.

Виробнича діяльність підприємств Компанії пов'язана як із визначеним та регламентованим впливом на навколишнє

середовище, так і з можливістю виникнення негативних наслідків для довкілля у випадку техногенних чи природних катаклізмів. Характерною рисою цього впливу є його багатоплановість (одночасний вплив на різні елементи навколишнього середовища), розмаїтість характеру впливу (від механічних змін ландшафту до радіоактивного забруднення), а також масштаб (негативні ефекти проявляються не тільки на регіональному, але й на глобальному рівнях).

Серед основних екологічних проблем, пов'язаних з функціонуванням нафтогазової галузі, необхідно виділити [2]:

- геологорозвідувальні та бурові роботи під час пошуків, розвідки та підготовки до експлуатації нафтогазових об'єктів. На цій стадії виконують роботи з оцінки впливу на навколишнє природне середовище безпосередньо у ході проведення геологорозвідувальних робіт та експлуатаційного буріння. В технологічному аспекті ця проблема має бути вирішена у контексті переходу на безамбарне буріння;
- видобування і транспортування нафти й газу та вирішення проблеми екологічної безпеки під час експлуатаційних робіт. Цей напрям базується на необхідності управління екологічним станом геосферного простору одночасно з недопущенням екологічних аварій і катастроф, пов'язаних із видобуванням та експлуатацією;
- екологічна безпека під час зберігання нафти та газу та транспортування магістральними газопроводами.

Основним стимулом для екологізації енергетичної сфери та практичним механізмом удосконалення національного законодавства в контексті вимог трьох конвенцій ООН (про зміну клімату, біологічне різноманіття та опустелювання), прийнятих 1992 року на Саміті Землі у Ріо-де-Жанейро (Конвенції Ріо), мають стати реалізація цілей та завдань «Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року» (Екологічна стратегія) та його адаптація до енергетичного та екологічного законодавства Європейського Союзу. Основним завданням Компанії у процесі адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сфері природоохоронної діяльності є: мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище та сталій економічний розвиток із максимально раціональним використанням природних ресурсів.

Ефективним інструментом охорони навколишнього природного середовища та забезпечення раціонального використання природних ресурсів є впровадження систем екологічного керування, що сприяє екологічно орієнтованій діяльності організації та стимулює її до удосконалення виробничих технологій, ретельного обліку, максимально безпечної утилізації та переробки відходів. Компанією розроблено СОУ «Система екологічного керування на підприємствах НАК «Нафтогаз України». Основні положення» [3], впровадження якого є одним із пріоритетних завдань. Разом із тим, уже сьогодні Європейське товариство хоче переглянути стандарти серії ISO 9000:2015 та 14001:2015 – систем управління якістю продукції та екологічного керування щодо ключових змін, бізнес-спрямованості та особливостей перехідного періоду. Тут доречно зауважити, що інколи неузгодженість прийняття нових документів з існуючою практикою зводить нанівець усі позитивні аспекти запланованого перетворення.

За результатами проведеного аналізу галузевої політики, законодавчих актів, програм і планів міністерства було розроблено рекомендації, спрямовані на вдосконалення енергетичного законодавства у сфері екології [4]:

- забезпечення системної та обов'язкової інтеграції екологічної політики до документів, програм галузевого розвитку;
- встановлення законодавчо обов'язковим врахування майбутнього впливу на довкілля на етапі планування політик, планів і програм розвитку (стратегічна екологічна оцінка);
- запровадження процедури оцінки впливу на довкілля на всіх стадіях інвестиційного проекту;
- створення ефективних механізмів економічного регулювання у природоохоронній діяльності, який демонстрував би помітний стимулюючий вплив на суб'єкти господарювання та забезпечував відшкодування збитків, завданих довкіллю в результаті забруднення;
- розвиток екологічного аудиту та впровадження систем екологічного управління;
- запровадження механізмів корпоративної соціальної відповідальності;
- визначення екологічних ризиків господарської діяльності (у тому числі екологічно небезпечних об'єктів).

Їх реалізація дасть змогу мінімізувати негативний вплив на довкілля енергетичного сектора і стимулюватиме позитивні зусилля, у тому числі через реалізацію комплексних заходів щодо збереження біорізноманіття, боротьби з наслідками зміни клімату, боротьби з опустелюванням та деградацією земель, та забезпечить синергію виконання вимог вищезгаданих конвенцій.

На сьогодні стратегія мінімізації негативного ефекту підприємств Компанії на довкілля ґрунтується на концепції поетапного розроблення та реалізації заходів, направлених на охорону і раціональне використання водних ресурсів, атмосферного повітря, надр, земельних ресурсів та поводження з відходами, з урахуванням положень, завдань та цілей Екологічної стратегії та Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки на власний розсуд підприємств. У зв'язку з відсутністю законодавчо встановленого механізму підготовки проектів державних, секторальних (галузевих), регіональних стратегій і програм досить поширена практика, коли не враховуються засади екологічної політики у стратегічних документах енергетичної галузі як таких, що встановлюють певні обмеження у галузевій діяльності.

Не додає оптимізму та не стимулює до скорочення викидів загалом і відсутність в Енергетичній стратегії України [5] кількісно визначених цільових завдань у секторі нафтогазової промисловості, направлених на зменшення забруднення навколишнього природного середовища вуглеводневими сполуками та викидів парникових газів в атмосферне повітря під час видобування, транспортування, перероблення та зберігання нафти і газу. Саме через це необхідним є внесення змін до діючої Енергетичної стратегії, розроблення програм розвитку галузей енергетики з урахуванням положень Екологічної стратегії [1] у частині зменшення викидів загальнопоширених забруднюючих речовин стаціонарними джерелами до 2015 року на 10 % і до 2020 року на 25 % базового рівня та оптимізації структури енергетичного сектора національної економіки шляхом збільшення обсягу викори-

стання енергетичних джерел із низьким рівнем викидів двоокису вуглецю на 10 % до 2015 року і на 20 % до 2020 року, а також забезпечення скорочення обсягу викидів парникових газів відповідно до задекларованих Україною міжнародних зобов'язань у рамках Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату. Разом із тим, необхідно забезпечити підвищення енергоефективності виробництва на 25–50 % до 2020 року порівняно з базовим роком шляхом запровадження ресурсозбереження в енергетиці та галузях, що є найбільш енергозатратними.

У 2014 році викиди шкідливих речовин в атмосферу від усіх виробничих об'єктів підприємств Компанії не перевищили обсягів, встановлених у дозволах та нормативах граничнодопустимих викидів, і загалом по Компанії зменшилися на 4,4 %. Підприємства Компанії упродовж першого періоду дії Кіотського протоколу успішно реалізували проекти спільного впровадження, що дало змогу скоротили понад 20 млн т CO₂ екв. та додатково залучили інвестиції в модернізацію технологічного обладнання. Окрім цього, потрібно зазначити, що у ПАТ «Укрнафта» впроваджено систему екологічного керування, відповідність та ефективність якої підтверджено найавторитетнішою незалежною міжнародною сертифікаційною організацією, однак обсяги викидів цієї найбільшої видобувної компанії України за останній рік не зменшилися. Це пов'язано з проблемними питаннями підприємства, які стосуються подолання екологічних та соціальних наслідків загазованості на території м. Борислава Львівської області упродовж довготривалого видобування нафти та озокериту, наявністю застарілого газомотокомпресорного обладнання на виробничих об'єктах товариства.

Серед інших специфічних впливів, які характерні для видобувних підприємств галузі, виділяється проблема поводженням з обладнанням та шламами, забрудненими природними радіонуклідами (NORM), які загалом по Компанії нараховують понад сотні тонн на рік. При цьому варто наголосити на необхідності подальшого вивчення технологій знешкодження NORM та розроблення відповідних правил поводження з низькоактивними речовинами та нормативів, які повинні враховувати саме галузеві особливості. Це нагально потребує внесення змін до Закону України «Про поводження з радіоактивними відходами» та інших нормативних документів. На жаль, в Україні відсутня належна нормативна база, що регулює поводження з NORM.

З метою зниження ризику виникнення аварійних ситуацій фахівці Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» вивчають та аналізують досвід упровадження сучасних технологій відновлення та очищення техногенно порушених екосистем (грунтів, водоймищ, щебеню, металу, бетону тощо) на об'єктах вітчизняних та зарубіжних компаній, які працюють на енергетичному ринку України і традиційно або очолюють списки небезпечних для довкілля, або є такими у свідомості громадян.

На думку багатьох експертів, екологічна політика в Україні загалом відсутня, що й зумовлює потребу в систематизації та кодифікації існуючих правил і норм, щоб промисловість працювала в чіткому регуляторному полі. Певні кроки у цьому напрямку зроблено на законодавчому рівні, а саме: щодо користування надрами, у тому числі й стосовно екологічних норм. Приведення дозвільної систе-

ми у сфері охорони довкілля у відповідність до основних принципів державної політики з питань дозвільної системи у сфері господарської діяльності (ст. 3 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності») сприяли б покращенню стану довкілля та водночас стимулювали підприємство активніше інвестувати у природоохоронні заходи.

Все це свідчить про актуальність та доцільність системної й обов'язкової інтеграції систем екологічного управління підприємств, що знаходяться в корпоративному управлінні Компанії, до загальної системи менеджменту Компанії, яка має ґрунтуватися на загальносистемних теоретико-методологічних основах управління (теорії управління, теорії систем, методології системно-процесного підходу тощо). Це сприятиме вирішенню типових екологічних проблем, характерних для нафтогазової галузі України загалом.

Із цією метою ми вивчили та проаналізували досвід Японії, Китаю, Іспанії, Італії, Великобританії, США, Кореї, Німеччини, Швеції, Франції – світових лідерів у сфері екологічного керування, який свідчить на користь ефективності таких систем щодо підвищення екологічної відповідальності бізнесу, зростання екологічної свідомості споживачів та працівників організацій, підприємств тощо.

На особливу увагу заслуговує досвід нідерландсько-британської компанії Royal Dutch Shell, яка в рамках проекту Юзівської ділянки до початку буріння на нетрадиційний газ проводить комплексну оцінку поточного стану навколишнього середовища на ліцензійній ділянці та оцінку впливу на довкілля в рамках проектів сейсмозвідки і буріння. При цьому потрібно згадати рекомендації Європейської комісії від 22 січня 2014 року для України із забезпечення належних екологічних та кліматоохоронних стандартів під час видобування сланцевого газу, які необхідно враховувати, а саме: завчасне планування видобутку й оцінка кумулятивних впливів до надання дозволу, оцінка впливу на довкілля та ризиків, забезпечення використання найкращих практик, перевірка якості води, повітря, земель та ґрунту перед початком робіт, контроль за викидами в атмосферне повітря та скидами до поверхневих вод, інформування громадськості про хімічні речовини, що використовуються під час видобування, тощо.

У рамках виконання економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС Україна радикально змінює правила гри у сфері технічного регулювання природокористування. Запровадження якісних добровільних міжнародних стандартів сприятиме: міжнародному обміну товарами і послугами; сталому і рівному економічному зростанню; упровадженню інновацій; захисту здоров'я, забезпеченню безпеки та охорони довкілля. Серед незалежних міжнародних сертифікаційних організацій в Україні Бюро Верітас (Bureau Veritas Certification) є передовим у сфері тестування, інспекцій і сертифікації з питань якості, безпеки, охорони навколишнього середовища і соціальної відповідальності.

Спільні підходи в Компанії щодо визнання і технічної гармонізації стандартів і методів оцінки сприятимуть спрощенню та удосконаленню механізмів створення єдиного ринку, підвищенню інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності. На жаль, чинна законодавча та нормативно-правова база в Україні, спрямована на швидку

і максимальну віддачу від вкладень в енергетичний сектор, недооцінює ризики негативного впливу цієї сфери.

У своїй діяльності Компанія керується принципами європейського екологічного права та положеннями ст. 174 Договору про заснування Європейської Спільноти. Компанія усвідомлює всю відповідальність перед нинішнім і майбутніми поколіннями за вплив її діяльності на навколишнє середовище. Наші керівні документи спрямовані на мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище, гармонізацію економічних інтересів Компанії з екологічними та соціальними інтересами суспільства та сприяють розвитку партнерських відносин, поглибленню діалогу і співпраці з міжнародними та національними фінансовими і діловими структурами, науковими та громадськими організаціями. З цією метою в Компанії затверджено Структуру організаційно-управлінського механізму реалізації проектів спільного впровадження, План першочергових дій з виконання передумов для початку реалізації проектів спільного впровадження на основі положень Кіотського протоколу та Порядок погодження можливості впровадження проектів зі скорочення викидів парникових газів з використанням механізмів Кіотського протоколу; затверджено СОУ «Захист довкілля. Екологічний аудит об'єктів Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України». Основні положення».

На шляху до європейських цінностей Компанія затвердила наказом від 9 лютого 2015 року № 38 Екологічну політику на основні європейських принципів та стандартів, прийняла Кодекс корпоративної етики [6] та Типове положення про службу екологічної та радіаційної безпеки, що сприятиме підвищенню рівня організаційно-управлінського механізму підрозділів апарату Компанії та її підприємств, успішність яких забезпечується спільною діяльністю вертикально інтегрованої структури. Основними принципами Екологічної політики визначено:

1. Відповідальність та свідомість – фундаментальний принцип європейської екологічної політики. Компанія, усвідомлюючи суспільну значимість результатів своєї діяльності та відповідальність перед державою як засновником та єдиним акціонером, прагне до побудови та підтримки стійких, конструктивних взаємовідносин із органами влади та місцевого самоврядування, які базуються на принципах законності, добросовісності, професіоналізму, партнерства, взаємної довіри, поваги та непохитності зобов'язань. Компанія декларує свою відповідальність у разі завдання шкоди навколишньому середовищу та бере на себе витрати з усунення наслідків. Ми працюємо в інтересах нашої держави і суспільства, прагнемо чесно і послідовно виконувати договірні зобов'язання, забезпечувати і підтримувати високу якість співробітництва, відкрито й відповідально здійснювати корпоративне управління. Компанія вбачає свою відповідальність перед співробітниками у тому, щоб: забезпечувати стабільну та гідну заробітну плату; створювати сприятливі та безпечні умови праці; запроваджувати і розвивати системи навчання, мотивації, оцінки їх потенціалу, реалізовувати всі можливості для підвищення кваліфікації, професійного зростання, ефективної роботи; здійснювати соціальне забезпечення, медичну допомогу та інші елементи корпоративної соціальної відповідальності в межах програм, що реалізуються Компанією.

При цьому посилюються вимоги до працівників щодо дотримання визначених корпоративних цінностей: надійності, професіоналізму, відповідальності та розвитку.

Ми маємо на меті створення бездоганної репутації, відповідально та помірковано ставимося до прийняття стратегічно важливих рішень.

2. Баланс між економічними, екологічними та соціальними інтересами – необхідна умова для розвитку бізнесу Компанії, підвищення її конкурентоспроможності на європейському енергетичному ринку, виконання зобов'язань в області корпоративної соціальної відповідальності. Місія Компанії полягає у забезпеченні ефективного та прибуткового функціонування нафтогазової галузі, зміцненні ролі України у забезпеченні енергетичної безпеки Європи шляхом урахування інтересів бізнесу Компанії на всіх стадіях виробничого процесу та екологічно-соціальних потреб суспільства із раціональним використанням природних ресурсів; врахування екологічних чинників під час здійснення закупівель технологій, матеріалів і устаткування, виконання робіт та послуг підрядниками.

Компанія прагне: забезпечувати дбайливе та раціональне використання енергетичних, водних, земельних та інших природних ресурсів у технологічних процесах видобування, транспортування та розподілу нафти і газу; вживати всіх можливих заходів щодо запобігання зміні клімату, скороченню природного біорозмаїття та таких, що спрямовані на зменшення негативного техногенного впливу виробничих об'єктів Компанії на навколишнє середовище; забезпечувати належне поводження з виробничими відходами, обмежене використання небезпечних матеріалів і технологій; безперервно поглиблювати професійні та екологічні знання працівників Компанії.

3. Ефективний екологічний менеджмент – це основа нашої моделі і головний інструмент реалізації наших стратегічних цілей, програм і планів. Екологічні відносини в бізнесі – це відносини, які дають персоналу можливості для особистого розвитку та спрямовані на:

- урахування екологічних чинників під час планування діяльності та здійснення закупівель технологій, матеріалів і устаткування, виконання робіт та послуг;
- оцінку екологічних показників діяльності;
- інвестування в реалізацію екологічних програм та природоохоронних проектів;
- розробку та гармонізацію екологічного законодавства, регламентів та стандартів із європейськими нормами і правилами;
- запровадження системи екологічного менеджменту на основі міжнародного стандарту ISO 14001;
- інтеграцію системи екологічного керування в загальну корпоративну систему управління.

Підвищення рівня корпоративного управління сприятиме формуванню сильної і мотивованої культури виробництва, спілкування і взаємовідносин у Компанії. Впровадження і підтримка ефективної системи екологічного менеджменту, що ґрунтується на вимогах міжнародних стандартів ISO 9001, 14001, 50001 та OHSAS 18001, забезпечується прагненням працівників до самовдосконалення та постійного розвитку своїх професійних якостей.

4. **Застосування найкращих сучасних технологій** необхідно для забезпечення екологічно збалансованого природо-користування, підвищення енергоефективності виробництва за рахунок модернізації та впровадження ресурсозбереження, технічного переоснащення на основі інноваційних проектів, енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів. Основні напрями виробничої діяльності спрямовані на: використання вторинних ресурсів; утилізацію теплової енергії очистки викидних газів; надійну та ефективну роботу очисних споруд; застосування сучасних каталізаторів для очистки стічних вод від метанолу; використання технологій, які передбачають обробку, використання та утилізацію виробничих відходів і промстоків; застосування замкнених технологічних циклів; буріння та використання горизонтальних свердловин; застосування труб із низьколегованої сталі з високими пластичними властивостями; застосування ежекторів для утилізації газу; внутрішньотрубна дефектоскопія. Ми постійно зорієнтовані на нове і перспективне як щодо запровадження сучасних технологій та новітнього обладнання, так і формування нових напрямів діяльності.

До напрямів іноваційно-інвестиційної діяльності Компанії у сфері екології та енергоефективності належать: екологізація виробництв нафтогазової галузі України; планомірне зниження техногенного впливу на навколишнє середовище від господарської діяльності об'єктів нафтогазового комплексу; впровадження енергоефективних і енергоощадних технологій; використання теплоти земних надр, наявної у свердловинах на нафту і газ, та скидного енергетичного потенціалу технологічних процесів видобування, транспортування та розподілу нафти і газу; підвищення ефективності виробничих процесів за рахунок: модернізації технологічного обладнання, зниження викидів забруднюючих речовин, використання альтернативних видів енергії, механізмів когенерації; організація і проведення досліджень щодо використання поновлювальних джерел енергії та нетрадиційних ресурсів; впровадження безвідходних та маловідходних технологій.

5. **Принцип превентивних заходів:** пріоритет надається запобіганню шкоди до її виникнення або на початковій стадії, а не усуненню її наслідків постфактум та включає: аналіз та оцінку екологічних ризиків із метою їх зниження та запобігання аваріям на технологічних об'єктах; цільове планування дій щодо зниження екологічних ризиків; екологічний аудит; екологічну експертизу та страхування об'єктів та ризиків; дотримання технологічних регламентів, карт, режимів, які забезпечують найменше забруднення атмосфери; запобігання витокам газу на всіх технологічних стадіях виробничих процесів; надійну та ефективну роботу очисних споруд; заборону на спалювання усіх видів відходів без організації очистки викидних газів.

Запровадження систем екологічного керування сприяє екологічно орієнтованій діяльності організації та стимулює удосконалення виробничих технологій, ретельний облік, максимально безпечну утилізацію та переробку відходів і є важливим елементом управління нефінансовими ризиками.

6. **Підвищення рівня екологічної освіти та культури.** Компанія інвестує в персонал, створює механізми мотивуван-

ня та заохочування працівників у досягненні високих стандартів ділової етики та корпоративних цінностей. Компанія вітає участь фахівців: у семінарах, навчаннях та заходах із обміну досвідом, підвищення кваліфікації; у міжнародних та національних програмах, форумах, акціях, спрямованих на досягнення сталого розвитку та охорону навколишнього природного середовища; у наукових дослідженнях, спрямованих на зниження негативного впливу на навколишнє природне середовище, раціональне використання джерел енергії та нетрадиційних ресурсів.

Компанія прагне забезпечити впровадження 7 «золотих правил» в процесі трудової діяльності, якими керується Європейський Союз. Наші працівники досконало знають свою справу, мають необхідні навички і компетентні у сфері діяльності Компанії, здатні розробляти, засвоювати та впроваджувати у роботі нові знання та технології, оперативно, чітко і творчо виконувати будь-які завдання, усвідомлюють важливість дотримання дисципліни, принципів поважного та толерантного ставлення один до одного та знаходження компромісів під час вирішення виробничих проблем.

7. **Відкритий доступ до інформації та прозорість рішень.** Компанія постійно взаємодіє з засобами масової інформації та будує співпрацю з ними на принципах відкритості та прозорості, оперативності та готовності до діалогу, дотримання високих етичних стандартів спілкування. Інформація про екологічну діяльність розміщується на офіційному веб-сайті Компанії, в матеріалах конференцій, на сторінках засобів масової інформації, на радіо, телебаченні, у мережі Інтернет тощо.

Для успішної реалізації курсу на мінімізацію негативного впливу нафтогазової галузі на екологію необхідно розробити комплексну довгострокову програму, яка передбачатиме здійснення заходів із протидії зміні клімату з одночасним балансом цілей із захисту навколишнього середовища, підтримки конкурентоспроможності та забезпечення енергетичної безпеки відповідно до принципів, заявлених в Енергетичній стратегії і міжнародних угодах. Така програма повинна містити в собі визначення конкретних екологічних цілей, опис заходів та механізмів їх досягнення, план запровадження ініціатив із зазначенням строків і відповідальних за їх виконання. Комплексна програма повинна деталізувати основні напрями:

- зменшення негативного впливу на навколишнє середовище певних речовин, які використовуються або утворюються у процесі виробництва, зокрема бурових розчинів, які утворюються під час буріння свердловин тощо;
- підвищення екологічної безпеки процесу гідророзриву пласта, у тому числі: зниження ризиків потрапляння розчину, який застосовують під час гідророзриву, до джерел води і ґрунту; а також повторне використання або очищення рідини для гідророзриву пласта;
- застосування найбільш сучасного устаткування під час видобування, у тому числі для скорочення спалювання супутнього нафтового газу;
- підвищення екологічної безпеки у ході видобування на глибоководному шельфі, включаючи розроблення системи реагування у разі надзвичайних ситуацій (розливи нафти, прорив свердловин, пошкодження танкерів);
- планування та запровадження комплексу заходів, спрямо-

ваних на поводження зі значеними обсягами відходів, забруднених техногенно-підсиленими джерелами природного походження;

- планомірне підвищення якості нафтопродуктів, які реалізують на території України, відповідно до стандартів Європейського Союзу стосовно вмісту у викидних газах окису вуглецю, оксидів сірки (Директива 1999/32/ЄС) й азоту та продуктів неповного згоряння ароматичних вуглеводнів, у тому числі підвищення стандарту якості нафтопродуктів до Євро-5 до 2020 р. із урахуванням темпів підвищення глибини переробки на вітчизняних НПЗ;
- контроль за дотриманням стандартів екологічної безпеки під час утилізації побічних продуктів виробництва та відходів (сірка, кокс) і зниження викидів забруднюючих речовин у процесі нафтопереробки;
- стимулювання використання більш економічного та екологічного транспорту з меншою питомою витратою палива;
- використання альтернативних видів палива;
- зниження забруднення навколишнього середовища у ході виробництва нафтопродуктів за рахунок модернізації устаткування та контролю за процесом переробки (витрати пари, рівень тиску в газових турбінах тощо), підвищення ефективності технологічних процесів (відновлення втрат тепла, заміна нагрівальних елементів, використання механізмів когенерації тощо), а також застосування технологій уловлювання та зберігання вуглецю.

Для реалізації Енергетичної стратегії у сфері екології необхідно:

розробити та затвердити:

- Закон про основні засади державної політики у сфері регулювання антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату;
- Національний план щодо адаптації до зміни клімату, в тому числі розроблення та впровадження національної системи кадастрів викидів забруднюючих речовин;
- Програму підтримки впровадження альтернативних видів палива для виробництва тепла в негазифікованих районах;
- Програму освоєння вуглеводневих природних ресурсів України;
- Проекти модернізації магістральних газопроводів та ПСГ;
- Програму підвищення енергоефективності;
- Загальнодержавну програму поводження з відходами;

актуалізувати:

- Загальнодержавну програму розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року щодо розвідки нових родовищ нафти, газу та конденсату.

Висновки

В основу Екологічної політики Компанії покладено принципи європейського права та культури, а саме: підвищення екологічної свідомості та відповідальності працівників всіх рівнів, гармонізацію економічних інтересів Компанії з екологічними та соціальними інтересами суспільства.

Потрібно окремо зазначити важливість питання регулювання викидів парникових газів промисловими підприємствами на рівні всієї економіки України загалом. Для стимулювання підприємств необхідно розробити систему торгівлі викидами парникових газів усередині країни в рамках реалізації положень Кіотського протоколу.

В умовах посилення вимог екологічного законодавства, вдосконалення економічних важелів та інших заходів, спрямованих на захист навколишнього середовища, дотримання принципів Екологічної політики є невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку нафтогазового комплексу.

Вважаємо, що впровадження і реалізація основних принципів екологічної політики, безумовно, є першочерговою умовою для переходу екологічної діяльності на якісно новий рівень. Інтеграція екологічної політики до загальної системи менеджменту як на рівні підприємств, так і загалом по Компанії має ґрунтуватися на теоретико-методологічних основах управління. Їх визначальною складовою є аналітичний системний підхід, що охоплює та раціоналізує всі процеси підготовки, прийняття і реалізації управлінських рішень, які стосуються екологічних аспектів. Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України», яка у межах корпоративних відносин надає підприємствам рекомендації, здійснює навчання й обмін досвідом у сфері екологічної політики, у тому числі й в он-лайн режимі, сприяє успішному вирішенню поставлених перед нафтогазовим комплексом України завдань, має на меті досягти рівня передових компаній світу у сфері екологізації виробництва.

Забезпечення ефективності впровадження Екологічної політики повинно здійснюватися в межах структурованої системи управління навколишнім середовищем і бути інтегрованим у процес управління як Компанією, так і державою загалом.

Список використаних джерел

1. **Про** основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року. – Закон України від 21 грудня 2010 року N 2818-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.
2. **Матеріали** науково-практичної конференції «Екологічні проблеми нафтогазового комплексу». – К.: Науково-просвітницький центр «Екологія. Наука. Техніка» Товариства «Знання» України, 2003. – 159 с.
3. **СОУ** «Система екологічного керування на підприємствах НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ». Основні положення». (Проект, остаточна редакція). – Київ, 2009. – 79 с.
4. **Інтеграція** положень Конвенцій Ріо у національну політику України // Проект ПРООН/ГЕФ. – United Nations Development Programme. – К., 2014. – 131 с.
5. **Енергетична** стратегія України на період до 2030р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 1071. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13/paran3#n3>.
6. **Кодекс** корпоративної етики Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» // Протокол № 210 засідання правління Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України». – К., 2014. – 9 с.